

İrk, Etnik Köken, Din ve
İnanç Ayrımcılığı
Haklarımızı Bilelim

İrk, Etnik Köken, Din veya İnanç Temelinde Ayrımcılık

Ayrımcılık kavramı, günümüzde fiilen birçok şekilde karşımıza çıkabilir. Kültürel ve bölgesel olarak ayrımcılık temelleri farklılık göstermekle birlikte, Medeni ve Siyasal Haklar Komitesi, 18 No'lu Genel Yorumu'nda, yapılan ayrımcılığı şöyle tanımlar;

"ayırma, dışlama, kısıtlama veya ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere dayalı olarak gerçekleştirilen ve bütün hak ve hürriyetlerin herkes tarafından tanınmasını ve kullanılmasını engelleyecek veya tanınmasını ve kullanılmasını sınırlandıracak ayrımcılığı kast etmektedir."

Ayrımcılık, uluslararası ve ulusal hukuk kapsamında yasaklanmış ve bu kavram doğrudan ve dolaylı ayrımcılık olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Örneğin, bir bankanın, kişiye sadece dini inancı veya etnik kökeni sebebiyle kredi vermeyi reddetmesi, 'doğrudan ayrımcılık' durumudur.

Bir yasa veya düzenlemenin herkese eşit uygulanması, belli ırk, renk, etnik köken, göçmen statüsü ve milliyete veya din ve inanca mensup kişiler üzerinde haksız bir etki yaratıyorsa, bu tarz ayrımcılığa 'dolaylı ayrımcılık' adı verilir.

Örneğin; zorunlu askerlik hizmetini dini inancı nedeniyle yapmayı reddedenlerin yargılanması, 'dolaylı ayrımcılık' kapsamında değerlendirilmelidir.

İrk Nefreti ve İrk, Etnik Köken veya Din, İnanç Odaklı Taciz

İrk, etnik köken, din veya inanç nefreti ve bu temeller odaklı taciz, kamuya açık alanlarda bir kişinin ırk, etnik köken, renk, milliyet, din veya inanç mensubiyeti gibi özellikleri hakkında rencide edici, aşağılayıcı, küçük düşürücü veya tehdit içeren bir söylem veya hareketin gerçekleşmesidir. Örneğin;

- Yazılı ve dijital medya araçlarında, telefon uygulamaları ve video oyunları da dahil olmak üzere, ırkçı ve farklı din veya inançları aşağılayıcı içerik paylaşımı;
- Mitingler, seminerler ve halka açık toplantılarda bir etnik köken, din, inanç veya ırka yönelik hakaret içeren söylemler;
- Dükkan, işyeri, park, toplu taşıma aracı veya okul gibi kamu alanlarında bir ırka, etnik kökene veya dine yönelik saldırgan ifadeler kullanmak.

Ayrımcılığa Karşı Hakların Korunduğu Alanlar

İnsan hakları sözleşmeleri, bütün haklar bakımından ırk, etnik köken, din veya inanç, dil temelli ayrımcılığı kesin bir yasaklar. Yani; eğitim, sağlık, barınma, kamu hizmetlerinden faydalanma, çalışma hakkı bakımından ayrımcılık yasaktır ve devletler ayrımcılığı önleyici etkili politikalar geliştirmek zorundadır.

Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi, İş Kanunu'nun 5. Maddesi, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4. ve 8. maddeleri gereğince aşağıdaki alanlarda ayrımcılık yasaktır:

- İstihdam: işe girme, iş kontratı maddeleri, iş eğitimi, terfi ve işten çıkarma;

- Eğitim: Devlet okullarında, özel okullarda ve üniversitelerde derslere kaydolma, ders alma;
- Barınma: Ev veya apartman dairesi kiralama veya satın alma;
- Sağlık: sağlık yardımı ve hizmeti alma, ilaç ve sağlık malzemelerine erişim;
- Kamu mallarından ve hizmetlerinden yararlanma, ulaşım ve iletişim servisleri, banka ve sigorta, avukat ve doktor gibi özel servisler, park, devlet dairesi, restoran gibi mekanlara erişim ve dükkan, eğlence merkezi gibi özel işletmelerdeki uygulamalar.

Anayasa'nın 90. maddesi gereğince, usulüne göre yürürlüğe konan milletlerarası insan hakları sözleşmeleri kanun hükmündedir. Ek olarak, kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesinden doğan uyumsuzluklarda, milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır. Böylece, Türkiye'nin taraf olduğu insan hakları sözleşmelerinde yer alan hakların tümü, Türkiye'de yasal koruma altındadır.

Türkiye'nin taraf olduğu ırk, etnik köken, din veya inanç temelli ayrımcılık ile ilgili uluslararası insan hakları sözleşmeleri ise,

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
- Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
- Çocuk Hakları Sözleşmesi,
- Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir.

Ayrımcılığa göz yummayın!

İrk, Etnik Köken, Din ve İnanç Temelinde Ayrımcılık Karşısında Yapılabilecekler

Anayasa'nın 36. Maddesi herkese eşit şekilde hak arama hürriyeti tanınmaktadır. Herkes, meşru araç ve yollardan faydalanarak yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak, iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Bu kapsamda, mahkemeler görev ve yetkileri içindeki davalara bakmaktan kaçınmaz.

Dini inancınız, anadiliniz, etnik kimliğiniz ya da ten renginiz nedeniyle ayrımcılığa uğradığınızda hak arama mekanizmalarını kullanmalısınız.

Bu nedenle ayrımcılığa uğradığınızı düşündünüz durumlarda;

1. Olayın nerede, ne zaman, nasıl gerçekleştiğinin ve kimlerin olaya dâhil olduğunun kaydını tutunuz.
2. Olayla ilgili tanıklık edebilecek kişileri tespit ederek iletişim bilgilerini alınız.
3. Olayla ilgili bilgi içeren belge, fotoğraf, video gibi delilleri toplayınız.
4. Polis, hastane veya mahkeme gibi yerlerde tutulmuş tutanakları saklayınız.
5. Eğer konu ile ilgili bir kuruma başvurduysanız kararları ve tutanakları edininiz.
6. Eğer olay medyaya yansdıysa, olayla ilgili haber, köşe yazısı gibi materyalleri toplayınız.

Ayrımcılık Durumunda Başvurulabilecek Hak Arama Mekanizmaları

Ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi, uluslararası insan hakları koruma rejiminin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle, uluslararası insan hakları hukuku standartları çerçevesinde kapsamlı olarak tanımlanıp koruma altına alınmıştır. Ayrımcılık Yasağı Türkiye mevzuatında da tanımlı olmakla birlikte henüz uluslararası standartları karşılamamaktadır. Mevzuatta tanımlı olan alanlarda da uygulama konusunda eksiklikler görülmektedir. Türkiye’de çeşitli ırk, etnik köken, din veya inanç grubu bulunmakta ve bu temellerde yapılan ayrımcılık günlük yaşamın farklı alanlarında kendini göstermektedir. Ancak ırk, etnik köken, din veya inanç temelli ayrımcılık, Türkiye’de neredeyse rutin hale gelmiştir. Bu temellerde karşılaşılan ayrımcılık, göz ardı edilmekte ve kamuoyuna nadiren yansıyan vakalar istisna sayılmaktadır. Ayrımcılıkla mücadele konusunda kapsamlı bir politika ya da çalışma yürütülememektedir. Çoğu zaman, ayrımcılığa uğrayan kişiler hem haklarına hem de hak arama mekanizmalarına erişmekte güçlük çekmektedir. Bu nedenle, ırk, etnik köken, din veya inanca dayalı ayrımcılık konusunda farkındalık yaratılması ve ayrımcılığa uğrayan kişilerin güçlendirilmesi için şikâyet mekanizmalarına erişim önemli bir husustur.

Mevzuatta, ayrımcılık yasağı ve eşitlik ile ilgili düzenlemeler, temel olarak, Anayasa, Türk Ceza Kanunu (TCK) bulunmaktadır.

Anayasa’nın 10. Maddesi’ne göre: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir”.

Anayasa’nın 90. Maddesi ise “usulüne göre yürürlüğe konulmuş” uluslararası anlaşmaların kanun hükmünde olduğunu öngörmektedir. Böylece Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası hukuki anlaşmalar, hem yerel mevzuat gibi geçerlidir, hem de uluslararası hukuki mekanizmalara başvuru yapılabilmesini sağlamaktadır. Ayrımcılık yasağı ve eşitlik konusunda en kapsamlı uluslararası sözleşmeler Birleşmiş Milletler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi nezdinde bulunmaktadır.

TCK 122. Maddesi'nde ise "nefret ve ayrımcılık" suçu düzenlenmektedir. Bu maddeye göre "Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle;

- a) Bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini,
- b) Bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını,
- c) Bir kişinin işe alınmasını,
- d) Bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını, engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

TCK 122. Madde gereğince, ayrımcılığın nefret saikiyle işlenmesi ve bunun ispatlanması gerekmektedir. Madde, nefret suçu haline getirilen ayrımcılığın tanımı daraltılmıştır. Yine 122. Maddede tüm ayrımcılık temellerine yer verilmemektedir. Bu nedenle etnik köken temelli nefret suçları TCK Md. 122 kapsamında "nefret suçu" sayılmamaktadır. Etnik köken temelli ayrımcılık, Türkiye'de hem pratikte hem de hukuki olarak dar bir şekilde tanımlanmıştır ve hukuki olarak gelişmediği için genel olarak problemli bir alandır.

Ayrımcılık ile etkin bir şekilde mücadele edilebilmesi için gerek yasalarda gerekse uluslararası sözleşmelerde yer alan hakların fiilen de hayata geçirilmesi gereklidir. Bu kapsamda, hem ayrımcılığa uğrayan kişilerin hem de destekçilerinin, yasal hakların kullanımı konusunda ısrarcı olmaları gerekmektedir. Bunun en etkili yolu ayrımcılık yasağı ile ilgili adli, idari ve uluslararası mekanizmalara başvuru yapılmasıdır.

Uğradığınızı düşündüğünüz hak ihlali veya ayrımcılıkla ilgili başvurabileceğiniz ulusal ve uluslararası düzeyde birçok şikâyet mekanizması mevcuttur.

**Kullanamadığınız hak
size ait değildir...**

Ulusal Başvuru Mekanizmaları

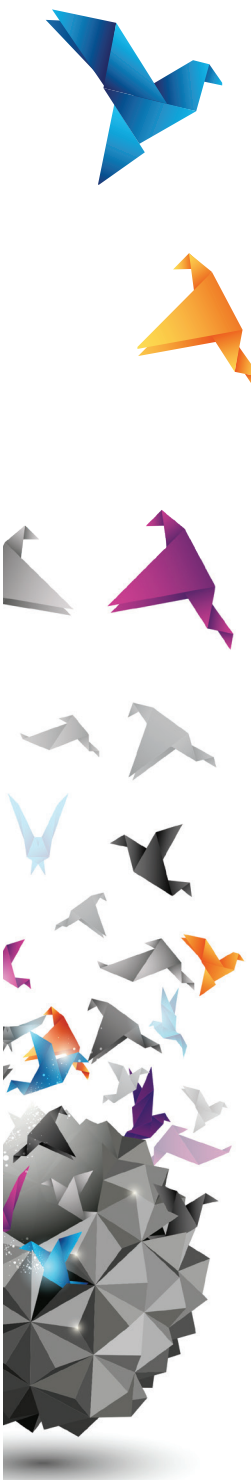
Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK):

TİHEK, 2016 yılında, 6701 sayılı kanun ile, “*insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere*” kurulmuştur.

TİHEK’e yapılan başvurular, 6701 sayılı kanunda yasaklanan cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasağı ihlalleri kapsamında yapılabilir.

- TİHEK’e gerçek kişiler ve tüzel kişiler (dernek veya vakıf gibi) başvuru yapılabilir.
- Kamu kurum ve kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ya da özel hukuk tüzel kişileri aleyhine başvuru yapılabilir.
- Başvurunuzda kimliğinizin gizli tutulmasını talep edebilirsiniz.
- Başvuru dili Türkçe’dir. Ancak başvuru başka bir dilde kendini daha iyi ifade edebiliyorsa, Kurumca haklı ve makul bulunması halinde, başka bir dilin kullanılması kabul edilebilir.
- Başvuruyu kurumun internet sitesinde yayımlanan “Gerçek Kişiler İçin Başvuru Formu (EK-1)” veya “Tüzel Kişiler İçin Başvuru Formu (EK-2)”nu doldurarak yapabileceğiniz gibi, formdaki zorunlu bilgileri içeren bir dilekçe ile de başvuru yapabilirsiniz.
 - Başvurunuzla ilgili destekleyici bilgi ya da belgeleri (varsa) eklemeniz gerekmektedir.

-
- Başvuru dilekçelerinizi, kuruma veya kurumun bürolarına, ya da valilik veya kaymakamlıklara sunabilirsiniz. Başvurunuzu elden, posta yoluyla ya da e-posta veya faks ile gönderebilirsiniz.
 - Faks veya e-posta yoluyla yapılan başvurularda ait dilekçe asılları, on beş (15) gün içinde kuruma gönderilmediği halde başvuru geçersiz sayılmaktadır. Kayıtlı e-posta yoluyla yapılan başvurularda bu şart aranmamaktadır.
 - Haklı bir nedenin bulunması hâlinde, başvuru yapılan yerde formun doldurulmasına yardımcı olunmak suretiyle sözlü olarak yaptığınız başvurular da kabul edilebilir.
 - Valilik veya kaymakamlıklara yapılan başvurularda, başvuru tarih ve sayı vermek suretiyle kayıt altına alınır. Daha sonra (varsa) ekleriyle birlikte en geç üç (3) iş günü içinde doğrudan Kuruma gönderilir.
 - Başvurunuzu kanuni temsilci veya vekil aracılığıyla da yapabilirsiniz.
 - Başvuru için vatandaşlık şartı aranmaz, Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu kişiler de TİHEK’e başvuru yapabilir.
 - Aynı konuda yargı organlarında dava açmış iseniz TİHEK’e başvuru yapılamaz.
 - TİHEK’e başvuru yapılması, dava açmaya ilişkin süreleri durdurur. Süreye ilişkin haklarınız saklı kalır.
 - İş Kanunu Md. 5 kapsamına giren ayrımcılık iddialarıyla ilgili başvurular, İş Kanunu ya da ilgili mevzuatta belirtilen şikâyet usulleri izlendikten sonra, herhangi bir yaptırım uygulanmadığı takdirde TİHEK’e yapılabilir.
 - TİHEK’e başvuru için ücret ödemeniz gerekmez.

TİHEK İletişim Bilgileri:

Web adresi: <http://tihek.gov.tr>

E-posta: Kurum: baskanlik@tihek.gov.tr Başvuru Bilgi: esitlik@tihek.gov.tr

Adres: Yüksel Cad. No: 23 06650, Kızılay-ANKARA

Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) / Ombudsmanlık:

KDK, 2012 yılında, 6328 sayılı kanunla kurulmuş olan, kamu hizmetleri bakımından oluşturulmuş bir şikâyet mekanizmasıdır. KDK, “idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir”.

KDK Başvuruları ve Koşulları:

- Ombudsmanlığa, menfaatinin ihlal edildiğini düşünen kişi ve kurumlar başvurabilir, T.C. vatandaşı olma şartı aranmaz.
- Başvuruyu, kişinin kendisi ya da kanuni temsilcisinin yapması gerekmektedir. Başkası adına başvuru ancak kanuni temsilci aracılığıyla, temsilen veya vekâlete dair geçerli belge sunularak yapılabilir.
- Başvurucunun talebi üzerine şikâyet başvurusu gizli tutulur.
- 18 yaşından küçükler, www.kdkcocuk.gov.tr adresinden yaşadıkları hak ihlallerini bildirebilirler.
 - Çocuk haklarına ilişkin başvurularda, “menfaat ihlali” şartı aranmaz.
- Kuruma başvuruda bulunulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gereklidir.
 - İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular ilgili kuruma gönderilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, idari başvuru yolları tüketilmese dahi başvuruları kabul edebilir.
- Hâlihazırda yargı organları tarafından görülmekte olan ya da yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklar hakkında Kurum’a yapılan şikâyetler incelenmemektedir.
- Ombudsmanlığa yapılan başvurular, elektronik ortamda e-başvuru üzerinden, e-devlet üzerinden, e-posta yoluyla ya da Kurum ya da Kurum’un açmış olduğu bürolara şahsen dilekçe ile yapılabilir. Bulunduğunuz ilin valiliği ya da ilçenin kaymakamlığı aracılığıyla da başvurunuzu gerçekleştirebilirsiniz.

- Başvurunuzu Kurum'un resmi sitesinde yer alan "Gerçek Kişiler İçin Şikâyet Başvuru Formu" ya da "Tüzel Kişiler İçin Şikâyet Başvuru Formu"nu doldurarak yapabilirsiniz. Ya da Kurum'un resmi sitesi aracılığıyla elektronik ortamda da şikâyet başvurusu yapabilirsiniz.
- Ya da zorunlu bilgileri içeren bir dilekçe yoluyla da Kurum'a başvuru yapabilirsiniz. Dilekçenizde belirtmeniz gereken zorunlu bilgiler şunlardır: başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, yerleşim yeri veya iş adresi, TC vatandaşları için vatandaşlık numarası, yabancılar için pasaport numarası, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve yerleşim yeri ile birlikte yetkili kişinin imzası, varsa merkezi tüzel kişilik numarası ve yetki belgesi. Eğer varsa, şikâyet konusuna ilişkin ilgili bilgi ve belgeler de başvuruya eklenmelidir.
- Faks veya e-posta yoluyla yapılan başvurulara ait dilekçe asılları, on beş (15) gün içinde kuruma gönderilmediği halde başvuru geçersiz sayılmaktadır. Ancak, Kurum'un sitesi üzerinden elektronik ortamda yapılan başvurularda bu şart aranmamaktadır.
- Başvuru dili Türkçe'dir. Ancak başvuru başka bir dilde kendini daha iyi ifade edebiliyorsa, Kurumca haklı ve makul bulunması halinde, başka bir dilin kullanılması kabul edilebilir.
- Mağdur olan kişinin dava açma süresi başvurunun yapıldığı andan itibaren durdurulur. Başvurunun incelenmesi neticesinde karara bağlanması ve ilgiliye tebliğ edilmesi tarihinden itibaren, durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye devam eder.
- Başvuru için herhangi bir ücret ödemeniz gerekmez.
- Kurum, inceleme ve araştırmasını başvuru tarihinden en geç altı ay içinde sonuçlandırmaktadır.

E-başvuru: E-başvuru işlemini www.ombudsman.gov.tr adresinden e-başvuru butonunu kullanarak gerçekleştirebilirsiniz.

Yazılı veya şahsen başvuru: www.ombudsman.gov.tr adresinden başvuru formlarının çıktısını alarak doldurmalı ve imzalamalısınız. Başvuru ile ilgili tüm bilgi ve belgeleri mutlaka forma ekleyerek şahsen ya da posta yoluyla kuruma ulaştırmalısınız. Başvuru formunu doldurmadan, zorunlu bilgileri içeren imzalı dilekçelerle de başvurunuzu gerçekleştirebilirsiniz.

KDK İletişim Bilgileri:

Web adresi: <https://www.ombudsman.gov.tr>

E-posta: iletisim@ombudsman.gov.tr

Adres: T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu (Merkez): Kavaklıdere Mah. Zeytindalı Cad-desi. No:4 Çankaya/ANKARA

İstanbul Bürosu Adres: Halaskargazi Mahallesi Matbacı Osmanbey Sokak No: 46 Şişli/İSTANBUL

Cumhuriyet Savcılıklarına Suç Duyurusu veya Mahkemelerde Dava Açmak:

Ayrımcılık veya hak ihlaline uğradığınızda, hukuksal destek alarak savcılıklara suç duyurusunda bulunabilir ya da dava açabilirsiniz. Savcılık ve mahkemelerin görev alanlarının farklılığı, başvuru süreleri ve prosedürleri nedeniyle suç duyurusunda bulunmak veya dava açmak için bir avukattan profesyonel hukuki destek almanızı tavsiye ederiz. Maddi durumunuz avukat tutmaya uygun değilse, yaşadığınız ildeki barodan Adli Yardım talebinde bulunabilirsiniz.

Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) Bireysel Başvuru:

AYM'ye bireysel başvuru yapılabilmesi için ihlal edildiğini düşündüğünüz hak ve özgürlük hem Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ya da Ek Protokolleri'nin birinde güvence altına alınmış olmalıdır.

AYM Başvuru Koşulları:

- AYM'ye bireysel başvuru gerçek kişiler tarafından yapılabilirdi gibi dernekler ve vakıflar da tüzel kişiliklerine yönelik hak ihlalleri için başvuru yapabilirler.
- AYM'ye başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Olağan kanun yollarının tüketilmesi, başvurulabilecek bir üst yargı organının ve itiraz yolunun kalmaması hâlidir. Hakları ihlal edilen kişiler, ancak yargısal yolların tamamını tükettikten sonra AYM'ye bireysel başvuru yapabilirler. AYM, bir konuda birden fazla yargısal yol mevcut ise konu hakkındaki en etkili yargı

yolunun tüketilmesini talep etmektedir.

- AYM'ye bireysel başvuru süresi, son olağan kanun yolunun tüketilmesinden itibaren 30 gündür. 30 gün içinde bireysel başvuru formu ve ekli belgelerini AYM'ye göndermeniz gerekmektedir.
 - Bu süre geçtikten sonra yapılan başvurular incelenmeden reddedilebilir.
 - Zorunlu bir sebep veya ağır hastalık gibi nedenlerle otuz (30) gün içinde başvuru yapamazsanız, mazeretinizi belgelemek şartı ile mazeretin ortadan kalktığı tarihten itibaren on beş (15) gün içinde başvuru yapabilirsiniz.
- Bireysel başvuru formu ve ekindeki belgeleri AYM'ye, şahsen elden, adliyelerde nöbetçi mahkemeler yoluyla veya yurt dışı temsilcilikleri aracılığı ile iletebilirsiniz. Cezaevinde bulunanlar ise cezaevi idaresi kanalıyla başvuru yapabilirler.

AYM Bireysel Başvurusunda Dikkat Edilmesi Gerekenler:

- Başvuru formunu usulüne uygun bir şekilde tam olarak doldurmalısınız.
- Başvuru formunda bireysel başvuruya konu edilen olay veya yargı sürecinde, Anayasa ve AİHS'de düzenlenen hangi hakların ihlal edildiğini belirtmelisiniz.
- Bireysel başvuru formunun sonuç bölümünde; ileri sürülen ihlallerin tespiti ile ihlalin ortaya çıkardığı zararın giderilmesi için talepleriniz yer almalıdır.
- Bireysel başvurunuzu bir avukat aracılığı ile yapmak zorunda değilsiniz. Ancak başvurunuz için bir avukattan profesyonel hukuksal destek almanız yararlı olacaktır.
- Bireysel başvuru için harç ödemeniz gerekmektedir. Ödenecek harcın tutarı her yıl yeniden belirlenir ve Resmi Gazete'de ilan edilir. Başvuru harcının Maliye Vezneleri'ne yatırılması gerekmektedir.

AYM İletişim Bilgileri:

Web adresi: <http://www.anayasa.gov.tr>

E-posta: bilgi@anayasa.gov.tr

Adres: Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
PK. 06805 Çankaya / ANKARA

Uluslararası Başvuru Mekanizmaları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) Bireysel Başvuru:

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Ek Protokolleri tarafından güvence altına alınan haklardan en az birinin devlet tarafından ihlal edilmesi halinde, AİHM'e bireysel başvuru yapabilirsiniz. AİHM'e gerçek kişiler, tüzel kişiler (dernek ve vakıfların tüzel kişiliklerine yönelik ihlallerden doğan başvurular) ya da birçok kişiden oluşan gruplar başvuru yapabilir.

Hak ihlalini gerçekleştiren "devlet" veya "ihlal sırasında kamu gücü kullanmakla yetkili kamu kurumu/görevlisi" olmalıdır. Örneğin; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ya da İl Müdürlükleri, Milli Eğitim Bakanlığı ya da Sağlık Bakanlığı gibi.

Başvuru konusu, hem devletin AİHS ile garanti altına alınan hakları doğrudan ihlal etmesi, hem de hak ihlalini önlemek için yükümlülüklerini yerine getirmemesi olabilir. Yani, devletin hakları korumaya ilişkin gerekli önlemleri almaması da hak ihlali anlamına gelebilir.

AİHM'e Başvuru İçin Gerekli Şartlar:

- Sözleşme ve Ek Protokoller'de güvence altına alınan haklarınızdan en az birinin ihlal edilmiş olması gereklidir (Bulunduğunuz devletin hangi Ek Protokolleri onayladığı da önemlidir).
- Hak ihlalini gerçekleştirenin devlet ve kamu kurumu ya da kamu görevlileri olması gerekir (kişiler ve ticari işletmeler aleyhine AİHM'e başvuru yapılamaz).
- Başvuranın kimliği belli olmalıdır.
 - Mahkeme nezdindeki davalara ait belgelere kamu erişimine açıktır. Eğer isminizin gizli tutulmasını istiyorsanız, başvuru formunu doldururken bunu belirtmeniz ve bir açıklama sunmanız gerekir.
- Aynı konuda başka bir uluslararası mekanizmaya başvurulmamış olmalıdır.

- Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmaması gereklidir.
- Başvuru hakkının kötüye kullanılmaması gereklidir.
- Bireysel başvurularda herhangi bir harç vb. ödeme yapmanız gerekmez.
- Başvurucu olarak, hak ihlali ile ilgili iç hukuk yollarını tüketmiş olmanız gereklidir (AYM'ye bireysel başvuru, AİHM başvurusu yapmak için tüketilmesi gereken iç hukuk yollarından birisidir).
- Başvurunuzu, iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra altı ay içinde yapmalısınız.

Ancak AİHM başvurularında iç hukuk yollarının tüketilmiş olması şartının istisnaları da bulunmaktadır:

İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi Şartının İstisnaları:

- İlgili iç hukuk yollarının etkisiz olması,
- Engelleyici bir yasanın bulunması,
- Yerleşmiş bir yargı içtihadının bulunması,
- Sözleşmeye aykırı yerleşmiş bir idari uygulamanın bulunması,
- Davanın çok uzun süre sürüncemede kalması,
- Kamu görevlilerinin engellemesi nedeniyle iç hukuk yollarının kullanılamaması.

AİHM'e Başvuru İçin 6 Aylık Süre Ne Zaman Başlar?

İç hukuk mekanizmalarınca verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 6 ay içinde AİHM'e başvurmanız gerekir, bu süreyi geçirmeniz halinde AİHM başvurunuz kabul edilemez bulunabilir. Altı aylık başvuru süresinin hesaplanmasında başvuru formunun AİHM'e ulaştığı tarih esas alınır, bu yüzden başvurunuzu iadeli taahhütlü göndermeniz tercih edilir.

Mahkemenin dikkate aldığı tarih, başvurunuzu gönderdiğiniz posta damgası tarihidir. Etkili bir iç hukuk yolunun bulunmaması, mağduriyetin yasalardaki düzenlemelerden kaynaklanması ve ihlalin sürekli olması durumunda 6 ay kuralı uygulanmaz.

Avukat Tutulması Zorunlu Mudur? Başvuru İçin Ücret Ödenir Mi?

AlHM, bireysel başvuru yaparken avukat tarafından temsil edilmeyi zorunlu kılmaz. Ancak, başvuru için bir avukattan profesyonel hukuksal destek almanız yararlı olabilir. AlHM'in uygun bulmadığı başvuruların çoğunluğu eksik veya düzgün hazırlanmamış olan başvurulardır. Bir avukat tarafından temsil edilmeniz halinde, avukatı bu konuda yetkilendirdiğinize dair usulüne uygun imzalanmış bir belgeyi de başvuruza eklemeniz gerekir.

Başvuru Nasıl Yapılır?

Başvurunuzu Avrupa Konseyi devletlerinin resmî dillerinden herhangi birisi ile yapabilirsiniz. Bu sebeple, başvuru formunu Türkçe de hazırlayabilirsiniz. Ancak, başvurunuzu AlHM'in resmi dilleri olan İngilizce veya Fransızca yapmak davanızın sonuçlanma süresini kısaltabilir.

AlHM'e bireysel başvuru için, Mahkeme'nin sitesinden erişebileceğiniz Başvuru Formu'nu mutlaka açık, okunaklı ve eksiksiz olarak doldurmanız gerekir. Başvuruza konu olan ihlal iddianız AlHS'nin en az bir maddesine ilişkin olmalıdır, bu beyanınızı da açıkça belirtmeniz gerekir.

Formunuza, başvurunuzu destekleyici belgelerin birer örneğini eklemeniz gerekir. Başvuru formunuzu ve bütün evraklarınızı eksiksiz bir şekilde tamamladıktan sonra aşağıdaki posta adresine göndermelisiniz. AlHM bireysel başvuruları sadece posta yoluyla yapılabilir.

Adres: The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex France

Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşme Temelli Komiteler:

BM insan hakları koruma rejimini oluşturan temel ve en eski sözleşmeler, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'dir. BM Sözleşmeleri temelinde, denetim amaçlı ek ihtiyari protokoller ve hemen hemen her sözleşmeye ait bir Komite bulunmaktadır. Komiteler, hem periyodik olarak taraf devletlerden rapor talep etmekte, hem de ayrımcılığa ve hak ihlaline uğrayan kişi veya gruplardan bireysel başvuru kabul etmektedir. Burada aranan şart, ilgili taraf devletin ilgili sözleşme veya ek ihtiyari protokolünü onaylamış olmasıdır.

İrk, etnik köken, din ve inanç temelli ayrımcılık, tüm Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri'nde yasaklanmış olan ayrımcılık temelleridir. Özellikle ırk ve etnik köken temelli ayrımcılık ile ilgili düzenlemeler, Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'de bulunmaktadır. Bu sözleşmeye bağlı olan İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi de bireysel başvuru kabul etmektedir, ancak Komite'ye başvurunun mümkün olabilmesi için, ilgili taraf devletin Komite'ye bu yetkiyi tanımış olması şartı aranmaktadır. 2018 itibarıyla Türkiye, bu Komite'ye bireysel başvuru kabul etme veya inceleme yetkisi tanımadığından, bu başvuru yolu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına kapalıdır. Bu nedenle ayrımcılık şikâyetlerini içeren bireysel başvurular, BM İnsan Hakları Komitesi'ne yapılabilir.

BM İnsan Hakları Komitesi'ne Bireysel Başvuru Şartları:

- Komite'ye yapılan başvuruların yoğunluğu nedeniyle, başvuru tarihi ve karar tarihi arasında birkaç yıl geçmesi mümkündür.
- BM Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de yer alan haklardan en az birinin ihlali durumunda herkes Komite'ye başvurabilir. Başvurucunun aynı zamanda mağdur olması şartı aranmamaktadır; ihlale uğrayan kişi adına da başvuru yapılabilir. Bu durumda kişinin yazılı rızasının gösterilmesi gerekmektedir.
- BM İnsan Hakları Komitesi'ne bireysel başvuru için bir zaman sınırlaması belirlenmemiştir. Ancak başvuru hakkının kötüye kullanılması

sını önlemek için, Komite, iç hukuk yollarının tüketilmesinden 5 yıl sonrasında yapılan başvuruları ya da başka bir uluslararası mekanizmanın kararından 3 yıl sonrasında yapılan başvuruları, haklı gerekçe gösterilmedikçe reddetmektedir.

- Başvurunuzu Komite'nin sitesinde yer alan formu doldurarak yapabilirsiniz.
 - Başvuru, BM resmi dillerinden biri kullanarak yapılmalıdır (Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca).
 - Başvurunuzda temel kişisel bilgiler (mağdur olduğu iddia edilen kişinin ismi, doğum tarihi, uyruğu, posta ve mail adresi ile şikâyetin hangi devletin aleyhinde yapıldığı, başkası adına yapılan şikâyetlerde kişinin yazılı rızası, şikâyetle konu olaylar, iç hukuk yollarının tüketilme süreci mümkün olduğunca detaylı, açık ve tarihsel sıraya göre yazılmalıdır. İlgili belgelerin sadece kopyaları da başvuruya eklenebilir).
 - Başvuru 50 sayfayı geçmemelidir (ekler hariç); 20 sayfayı geçen başvurularda ise 5 sayfalık esas bilgileri içeren bir özet sunulmalıdır
- Komite, aynı anda başka bir uluslararası mekanizma tarafından incelenmekte olan bireysel başvuruları dikkate almamaktadır.
 - Bireysel başvuru ya da başvuruya konu olay(lar) başka bir mekanizma tarafından incelendiyse ve eğer BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, daha kapsamlı bir koruma mekanizması sağlıyorsa, bu bireysel başvuru, BM İnsan Hakları Komitesi tarafından incelenebilir.
 - Başka mekanizmalar tarafından usulen reddedilen başvurular, reddeden mekanizma tarafından incelenmemiş sayıldığından, aynı başvuru İnsan Hakları Komitesi'ne taşınabilir.
- Komite'nin başvuru hakkındaki kararı web sitelerinde kamuya duyurulmaktadır. Ancak başkası adına yaptığınız başvurularda mağdurun kimliğinin gizli tutulmasını talep edebilirsiniz.
- Başvurunuzu aşağıdaki adreslere, e-posta ya da posta yoluyla gönderebilirsiniz.

E-posta: petitions@ohchr.org

Adres: Petitions and Inquiries Section Office of the High Commissioner for Human Rights United Nations Office at Geneva 1211 Geneva 10, Switzerland

BM İnsan Hakları Konseyi Şikâyet Usulü:

BM İnsan Hakları Konseyi, şikâyet usulü kapsamında sistematik ve ağır insan hakları ihlallerine ilişkin başvuruları incelemektedir. İnsan Hakları Konseyi'ne başvuru olanağı, herhangi bir insan hakları sözleşmesine bağlı değildir, BM Şartı'nın imzalanmasından doğmaktadır.

- Bu mekanizma yoluyla herhangi bir ülke aleyhine şikâyet yapılabilir. Şikâyete konu ülkenin belli bir sözleşmeyi onaylamış olması ya da belli maddelere çekince koymamış olması şartı aranmamaktadır.
- Bu Şikâyet Usulü, sadece sistematik nitelik taşıyan ağır insan hakları ihlallerine ilişkin kullanılabilir. Tekil insan hakları ihlallerine ilişkin bir bireysel başvuru yolu değildir.
 - Bu nedenle, başvuru sahibi/sahiplerine bireysel tazminat sağlamamaktadır.
- BM İnsan Hakları Konseyi Şikâyet Usulü, insan hakları ihlali sonucunda mağdur olan birey, gruplar ya da sivil toplum örgütlerinden gelen başvurulara açıktır.
 - Şikâyet Usulü'nü kullanan kişinin bizzat olaya tanık olması gereği aranmamaktadır. Başvuruda iddia edilen ihlalin somut ve güvenilir delillerle desteklenebilir olması en önemli husustur.
 - Başvuruya konu şikâyet, sadece medya haberlerine dayanmıyor olmalıdır.
 - Başvuruya konu şikâyet açıkça siyasi saikle yapılmamış olmalıdır.
- Şikâyet, yazılı olarak, İnsan Hakları Konseyi'nin web sitesindeki şikâyet usulü formunu doldurarak yapılabilir.
 - Başvuru, BM resmi dillerinden birini kullanarak yapılmalıdır (Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca).
 - 15 sayfayı geçmemelidir.
 - Şikâyete konu olay ve bilgiler mümkün olduğunca detaylı olarak açıklanmalı ve imzalanmalıdır(Mağdur olduğu iddia edilen

kişilerin isimleri, tarih, konum, hangi hak/hakların ihlal edildiği ve benzeri bilgiler de dâhil olmak üzere).

- Başvuruya konu olan olaylar ile ilgili delil/belge ya da bilgileri içeren dokümanların kopyalarını başvurunuza eklemeniz gerekmektedir.
- Başvuruya konu şikâyet halihazırda başka bir özel prosedür, sözleşme temelli komite ya da diğer Birleşmiş Milletler ya da insan hakları alanında yer alan bölgesel denetim usulü tarafından inceleme aşamasında olmamalıdır.
- Mevcut tüm iç hukuk yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir. Bu kuralın istisnası ise, çözüm sürecinin makul olmayan şekilde uzatılması veya etkili çözüm bulunma ihtimalinin olmaması durumlarıdır.
- Şikâyetin dili hakaret içermemelidir, ancak diğer tüm koşulları içeren bir şikâyet, söz konusu ifadeler silinerek kabul edilebilir.
- Konsey, aksine karar vermediği sürece başvuru kimliğini ve sürecin detaylarını gizli tutmaktadır. Bu durum, başvuru sahibinin Konsey'e başvurduğunu duyurmasına engel değildir.
 - Ancak başvurular anonim olarak yapılamaz. Anonim olarak yapılan başvurular reddedilmektedir.
- Başvuru ücreti bulunmamaktadır.
- Başvurunuzu, Konsey'in web sitesindeki formu doldurduktan sonra aşağıda belirtilen adreslere posta ya da e-posta yoluyla yollayabilirsiniz.

E-posta: cp@ohchr.org

Adres: Complaint Procedure Unit

Human Rights Council Branch

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights

United Nations Office at Geneva

CH-1211 Geneva 10, Switzerland

Hak Arama Başvurularınız için Destek Hizmetleri:

Adli Yardım:

Yargılama masrafları (avukatlık ücretleri, yargılama harç ve masrafları, hukuk davalarındaki bilirkişi ücretleri vb.) başvuru için adalet erişim konusunda engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, mevzuatta iki yolla adli yardım desteği düzenlemesi yapılmıştır. Adli yardım desteği barolara yapılacak başvuru veya mahkeme kararı ile alınabilir.

Barolardan Adli Yardım Talebi:

Maddi durumunuz avukat tutmaya uygun değilse yaşadığınız ildeki barodan Adli Yardım talebinde bulunabilirsiniz. Barolar tarafından verilen adli yardım desteği avukatlık hizmeti ile sınırlı olup, yargılama giderlerini (mahkeme harçları, bilirkişi ücretleri vb.) kapsamamaktadır.

Barolardan Adli Yardım Talebi İçin Gerekli Belgeler:

- Muhtardan alınacak gelir durumu belgesi
- Muhtardan alınacak ikametgâh belgesi
- Nüfus cüzdanı fotokopisi
- Dava için gerekli belgelerin fotokopisi

Mahkeme Kararı ile Adli Yardım:

Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK), Avukatlık Kanunu ve Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği'nde bahsi geçen kavramın, baroların adli yardım desteği dışında esas olarak mahkemelerden talep edilmesine ilişkin kanuni dayanak HMK'dir. Kanunun 334. - 340. maddeleri arasında adli yardım ile ilgili hususlar düzenlenmektedir.

Kimler Adli Yardımdan Faydalanabilir?

- Gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler,
- Kamuya yararlı dernek ve vakıflar, iddia ve savunmalarında haklı

göründükleri ve mali açıdan zor duruma düşmeden gerekli giderleri kısmen veya tamamen ödeyemeyecek durumda oldukları takdirde,

- Yabancı uyruklu kişiler karşılıklılık şartına bağlı olarak adli yardımdan yararlanabilirler.

Adli Yardımın Kapsamı:

- Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyeti,
- Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyeti,
- Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesini,
- Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat teminini sağlamaktadır.

Ancak Mahkeme, talepte bulunanın, yukarıdaki bentlerde düzenlenen hususlardan bir kısmından yararlanmasına da karar verebilir.

Adli yardım, hükmün kesinleşmesine kadar devam eder.

Adli Yardım Talebi Hangi Mahkemeye Sunulur?

- Adli yardım talebi, dava açılmadan önce yargılamanın yapılacağı mahkemeye, dava açıldıktan sonra ise asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeye sunulur.
- Temyiz sonrası davanın bir üst mahkemeye aktarılması durumunda, yani kanun yolu aşamasında, hukuk yargılaması için Bölge Adliye Mahkemesi veya Yargıtay'a, idari yargıda ise Bölge İdare Mahkemesi veya Danıştay'a adli yardım talebi sunulabilecektir.
- İlgili mahkemenin, talep olmaması halinde duruşma yapmaksızın karar verme yetkisi vardır; ancak talebin reddi halinde söz konusu kararda sunulan bilgi ve belgelerin kabul edilmeme sebepleri açıkça belirtilmelidir.

Adli Yardım Başvurusu Nasıl Yapılır?

- Mahkemeye adli yardım talebinde bulunan kişi, iddiasının özetini, iddiasını dayandıracağı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri (Başvurucunun üzerine kayıtlı taşınır ve taşınmaz mal bilgileri, başvurucunun aylık kazancı, ailevi durumu, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı, vb.) mahkemeye sunacaktır. Adli yardım talebine ilişkin evrak, her türlü harç ve vergiden muaftır.
- Mahkeme başvurunun kısmen veya tamamen kabulüne karar verebileceği gibi; başvurucunun yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olduğuna kanaat getirirse başvuruyu reddedebilir.
- Adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren bir hafta içinde kararı veren mahkemeye dilekçe vermek suretiyle itiraz edilebilir. İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir. Adli yardım talebi reddedilirse, ödeme gücünde sonradan gerçekleşen ciddi bir azalmaya dayanılarak tekrar talepte bulunulabilir. Adli yardım, daha önce yapılan yargılama giderlerini kapsamaz.

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği

Ayrımcılık veya hak ihlaline uğradığınız konu ile ilgili şahsen, e-posta, telefon veya posta yoluyla derneğimize başvuruda bulunabilirsiniz. Dernek olarak size temel düzeyde hukuksal yönlendirme desteği sunabiliriz. Ayrıca, **Ombudsmanlık, TİHEK ve BM Komiteleri'ne** yapacağınız başvurular için de size destek olabiliriz. Derneğimize yetki vermeniz halinde **Ombudsmanlığa** sizin adınıza başvuruda bulunabiliriz.

Telefon: +90 212 293 63 77

Web adresi: www.esithaklar.org

E-posta: info@esithaklar.org

Adres: Kamer Hatun Mah. Hamalbaşı Cad.

No:22/2-3 Galatasaray-Beyoğlu /İSTANBUL

Ayrımcılığa Göz Yummayın

*"Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile
hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Eşit Haklar İçin İzleme
Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin
görüşlerini yansıtmak zorunda değildir."*

